

Yttrande över remisspromemoria om möjlighet till betyg i årskurs 4

Diarienummer: U2019/04190/S. För frågor om yttrandet, vänligen kontakta info@sverigeselevrad.se.

Sveriges Elevråds utgångspunkt

Sveriges Elevråd är landets största elevorganisation och samlar elevråd på övre grundskolan i hela Sverige. Sveriges Elevråds utgångspunkt i alla skolpolitiska frågor är hur dessa i slutändan kommer att påverka elevers arbetsmiljö och kunskapsutveckling.

Helhetsanalys

Sveriges Elevråd ställer sig starkt kritiskt till förslaget som anförs i remisspromemorian om möjligheten för rektorer att besluta om betygssättning från årskurs 4. Den samlade forskningen tillbakavisar påståendet om att tidigare betyg skulle innebära ökade kunskapsresultat. Sveriges Elevråd ser en stor risk för att betyg från årskurs 4 kommer att innebära en ytterligare ökning av den psykiska ohälsan, försämrad arbetsmiljö och en ökad administrativ börda för lärare.

Sveriges Elevråd vill även poängtera en besvikelse över skolpolitikens utveckling, som remisspromemorian i grunden är ett resultat av. Vi förutsätter att utbildningsministern och partierna bakom Januariavtalets skolpolitiska skrivningar är medvetna om det bristande stödet för att öppna upp för möjligheten till betyg från årskurs fyra, såväl från forskningen som från organisationer som organiserar lärare och elever. Trots motståndet läggs förslaget fram, i samklang med den hårdare retoriken gentemot elever som många politiker och debattörer uttrycker. Detta på bekostnad av elevernas bästa.

Konsekvenser för elever

Psykisk ohälsa och arbetsmiljö

En tidigare betygssättning medför en rad konsekvenser för elevers arbetsmiljö. Betyg är för många elever personligen väldigt laddat, och tolkas väldigt olika. Sveriges Elevråd anser inte att elever i tioårsåldern har uppnått den grad av mognad som krävs för att kunna använda betygen i sitt fortsatta skolarbete, varpå betygssättningen blir meningslös. För många elever, vilket är mer frekvent förekommande i tidig ålder men inte begränsat till ålderskategorin, är betyg ett kvitto på kompetens och förmåga, snarare än prestationer. För vissa elever kommer betyget innebära ett ökat självförtroende, men för minst lika många innebär det tvivel på sin egen förmåga och försämrat självförtroende. Samtidigt innebär betygssättning en ökad press

från föräldrar att ständigt prestera, en press som Sveriges Elevråd inte anser är lämplig för elever i årskurs fyra.

En annan konsekvens av tidiga betyg kommer att vara ett ökat antal bedömningstillfällen. Oavsett årskurs, måste betygssättningen vara rättvis och jämlik. Det innebär att lärare behöver ett brett underlag för att kunna sätta betyg på alla elever, redan efter en termin i mellanstadiet. Betygssättning inom upp till 17 ämnen, som alla kräver ett gediget antal bedömningstillfällen, kommer innebära en arbetsbelastning och prestationskrav liknande den vi idag ser i högstadiet. Våra medlemmar vittnar ofta om intensiva perioder, med upp till sex, ibland sju, prov och inlämningsdatum samma vecka. I kombination med det betygssystem som fortsatt råder, har en elev inte råd att misslyckas på ett enda moment för att bli godkänd. Den typen av arbetsbelastning och krav är inte rimlig att ställa på en arbetstagare, en elev i högstadiet och särskilt inte på elever i tioårsåldern.

Skolverkets utvärdering av betyg från årskurs 6 (Skolverket, 2017) visade att 77% av lärarna ansåg att eleverna var mer stressade, en bild som också bekräftades av eleverna själva. Samtidigt kan Skolverkets utvärdering avvisa argumentet som varit närvarande i debatten om betygsålder, nämligen att det skulle minska stressen i högre årskurser. Remisspromemorian kan inte uppvisa några anledningar till hur ytterligare en sänkning inte skulle ge samma effekt.

En ökad kunskapsklyfta

Vetenskapsrådet översikt¹ *Betygens geografi* (2014, Hultén, mfl.) kunde inte finna något vetenskapligt stöd för att tidigare betyg bidrar till förbättrade studieresultat. Översikten av såväl svensk som internationell forskning kunde däremot visa att betyg bidrar till en negativ kunskapsutveckling för lågpresterande elever, där pojkar är överrepresenterade. Betygen bidrar till en försämrad självbild, såväl som en ökad misstro gentemot skolan. Idag kan många lärare redan från lågstadiet peka ut vilka elever som kommer att gå ut grundskolan med behörighet till gymnasiet, och vilka som inte kommer göra det. Kunskapsklyftan befästs i tidig ålder, och tidigare betyg riskerar att öka den klyftan. Vetenskapsrådets rapport visar just på den utveckling som bör vara av högst prioritet att bekämpa.

Betygets innebörd

Betygens syfte är i första hand att vara en urvalsmetod till antagning till gymnasieskolan och högre studier. Från årskurs fyra är det sex år fram till dess att betygen får en verklig innebörd. Därmed kommer inte betyget att kunna agera som en förberedelse, utan snarare som en stämpel. Dagens komplicerade betygssystem är svårtolkat för många elever i årskurs sex och sju, och kommer antagligen vara ännu mer obegripligt för elever i årskurs fyra. Därmed kommer inte betyget att kunna agera som relevant information för fortsatta studier.

¹ https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25a3a/1555422955412/Betygens-geografi_VR_2015.pdf

Övriga konsekvenser

Lärares administrativa börda

Enligt Lärarförbundets rapport (Dokumentationsbördan, 2019), uppger 4 av 10 lärare att de överväger att sluta som lärare på grund av de omfattande dokumentationskraven. Varje politisk åtgärd i skolan behöver därför ta eventuella ökade krav på dokumentation i beaktande, samt kompensera för dessa. Betygssättning är en av de mest omfattande arbetsuppgifter utöver den faktiska undervisningen, eftersom det breda underlag som krävs för att kunna sätta betyg måste bedömas, dokumenteras, sammanställas och återkopplas. Utöver detta är problem med föräldrar som är missnöjda över betygssättningen fortfarande återkommande.

Sveriges Elevråd ser inte att för lite betyg är svensk skolas stora utmaning. Bara genom grundskolan får varje elev omkring 130 termins- och slutbetyg. Elever vill ha mer tid individuellt med tillgängliga lärare, som ger en kvalitativ undervisning. Remisspromemorian förespråkar att tidigare betyg skulle leda till en bättre analys av vilka elever som behöver särskilt stöd och tidigare upptäcka luckor i kunskaper och förmågor. Det är en verklighetsfrånvärd uppfattning, eftersom de flesta lärare redan är medvetna om vilka elever som är i behov av stöd. Detta återkopplas i hög utsträckning redan till föräldrar och elever, både via det regelbundna samtalet i klassrummet, och genom individuella utvecklingsplaner och utvecklingssamtal. Problemen ligger i att lärare inte har tid att arbeta tillsammans med eleverna för att uppnå högre resultat.

Förslagets utformning

En ökad ojämlikhet

Remisspromemorian föreslår en förändring av försöksverksamheten med betyg från årskurs 4, och att det fortsatt ska vara upp till varje enskild rektor att avgöra ifall betyg ska sättas från årskurs 4. Sveriges Elevråd ser positivt på att tidigare betyg inte införs i hela Sverige, men ser samtidigt en risk i hur förslaget är utformat.

En jämlik skola kräver också vissa fundamentala system som är lika över hela landet. Det är av största vikt att betygssättningen är likartad och utformad på samma sätt över hela landet. Sveriges Elevråd ser stora risker i att låta varje enskild skolenhet själva välja från vilken årskurs som betyg först sätts. I kombination med dagens marknadsskola kommer skolor kunna använda betygsålder som argument för att locka elever, vilket riskerar att öka segregationen.

Elevers inflytande

Remisspromemorian föreslår att dagens formulering om att elever och vårdnadshavare ska få möjlighet att yttra sig, stryks. Sveriges Elevråd ställer sig kraftigt emot att elevers inflytande

begränsas över ett viktigt beslut som rör hela studiesituationen. Regeringen väljer att behålla en formulering om att lärare ska ha fått möjlighet att yttra sig, vilket är positivt.

Lärare och elever berörs i jämförbar utsträckning av ett beslut om tidigare betygssättning. Elever, som vid de flesta skolenheter utgör en klar majoritet av personerna som har skolan som arbetsplats, bör ges samma rätt att yttra sig och delta i beslutsfattande forum som lärare inom dessa frågor. Det är viktigt att ha i beaktning att elevers syn på betygssättning kraftigt skiljer sig åt mellan skolor. Rektorer har ofta en bättre bild av hur synen på betyg ser ut bland lärarkollegiet än bland eleverna på skolan, vilket belyser behovet av tydliga skrivningar i skollagen om elevers rätt att yttra sig. Möjligheten att yttra sig bör i första hand gå genom den organisation som ansluter elever på skolan, exempelvis elevråd.

Sveriges Elevråd delar samtidigt remisspromemorians förslag om att stryka kravet om att vårdnadshavare ska ha fått möjligheten att yttra sig. Vårdnadshavare är inte, och bör inte, vara en primär grupp med inflytande över skolans verksamhet.

1 januari 2020 blev barnkonventionen lag i Sverige. I artikel 12 framgår att "För detta ändamål ska barnet, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare". Betygssättning berör barnet direkt, och i enlighet med barnkonventionen ska också barn ha rätt att höras i dessa frågor. Därmed är det anmärkningsvärt att remisspromemorian föreslår en strykning av elevers rätt till inflytande över beslutsfattandet.

Pågående försöksverksamheten

Skolverket arbetar i skrivande stund med utvärdering av försöksverksamheten som inrättades 2015 efter överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderata samlingspartiet, Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet de gröna och Kristdemokraterna. Sveriges Elevråd anser att underlaget från försöksverksamheten bör inväntas innan eventuella beslut fattas om en utökning av densamma. Allt relevant underlag bör självklart finnas på plats inför att beslut om ändringar i skollagen fattas, som kan få stora konsekvenser för hela skolväsendet.

Sammanfattning

Sveriges Elevråd avstyrker remisspromemorians förslag i dess helhet. Det finns inget vetenskapligt stöd för att betygssättning från tidigare årskurser skulle öka kunskapsresultaten i skolan. Konsekvenserna av förslaget kommer, bland många, att vara en ökad stress i skolan, ökade krav på dokumentation för lärare och ökad ojämlikhet mellan skolor. Utifrån förslagets utformning, vill Sveriges Elevråd föreslå ett antal ändringsförslag i det fall att regeringen har för avsikt att gå vidare med remisspromemorians intentioner.

För det första bör elevers inflytande säkerställas i skollagen. Sveriges Elevråd anser att en formulering bör inorporeras som förtydligar att elever har rätt att yttra sig inför rektorns beslut om betygssättning från årskurs 4, i första hand genom elevråd eller annan elevsammanslutning vid skolenheten.

För det andra bör regeringen invänta utvärderingen av den pågående försöksverksamheten med betyg från och med årskurs 4. Allt relevant underlag bör tas i beaktning inför ett beslut av denna karaktär.

Stockholm – 19 februari 2019

Leo Gerdén
Ordförande
Sveriges Elevråd